

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Landinrichting: Gevangen tussen landbouw en natuurbeheer of toch niet?

Werven, J. van

Citation

Werven, J. van. (1994). Landinrichting:: Gevangen tussen landbouw en natuurbeheer of toch niet? *Bestuurskundige Berichten*, 9(4), 22-24. Retrieved from <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3233841>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3233841>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Landinrichting:

Gevangen tussen landbouw en natuurbeheer of toch niet?

Dit artikel gaat over landinrichting, ooit omschreven als: "Het rotzooien met water, grond en ruimte(1)". Een iets duidelijker omschrijving is wellicht, dat "landinrichting een belangrijk middel is voor de verbetering van de werkomstandigheden en de inkomens situatie in de land- en tuinbouw, voor behoud en ontwikkeling van waarden van natuur en landschap, voor het realiseren of verbeteren van mogelijkheden voor openluchtrecreatie en andere zaken die de woon- en leefomstandigheden in het landelijk gebied ten goede komen". In de praktijk komt het er op neer dat men door het opnieuw verdelen van kavels grond, het uitvoeren van diverse waterwerken en het eventueel aanleggen van nieuwe wegen tot een situatie probeert te komen, die voor iedereen voordeliger zal zijn.

Johan van Werven

Geschiedenis

De eerste planmatige werken ter verdeling van nieuwe cultuur gronden, werken die wij tegenwoordig ruilverkavelingen of herindelings zouden noemen, werden uitgevoerd in het oude Egypte. De eerste particuliere ruilverkaveling in Nederland vond plaats in 1435. De bewoners van het Agnietenklooster in Zwolle wisten binnen een jaar losse stukken grond ter grootte van 50 hectare in één blok bijeen te krijgen. Het ging hier om een zuivere uitruiling, met het oogmerk efficiënter te kunnen werken. De reden daartoe was niet een economische, zoals dat tegenwoordig meestal het geval is, maar tijd-winst die de kloosterlingen konden besteden aan devote handelingen.

landinrichting: rotzooien met water, grond en ruimte

Een duidelijk overzicht van de sinds die tijd gevoerde "landwissels" is er niet. Toen echter in 1886 de "Markenwet" werd aangenomen die een verdeling van de vroeger

gemeenschappelijke gronden voorstond op basis van een gelijke verdeling van gronden met verschillende kwaliteit, ontstonden er lange, smalle kavels, die zeer ondoelmatig waren. Deze verdeling bleek uiteindelijk een belangrijke oorzaak te zijn voor de latere ruilverkavelingen. De eerste vrijwillige ruilverkaveling vond in Nederland plaats in 1905, in Eibergen-Neede, groot 76 hectare. Ter vergelijking, momenteel is er in dezelfde regio, bij Haaksbergen een ruilverkaveling in uitvoering, groot 8560 hectare(2).

Meer ruilverkavelingen werden begonnen en door de toenemende mechanisering van cultuurtechnische werktuigen ontstonden er allengs meer mogelijkheden om niet alleen grond te ruilen maar ook de omgeving daadwerkelijk aan te passen, door verbetering van afwatering, wegen aanleg en andere cultuurtechnische ingrepen. Hierbij was ook het arbeid-verschaffings-aspect (men kon grote groepen werklozen aan het werk zetten om wegen aan te leggen, de afwatering te verbeteren, etc.) in de eerste jaren van deze eeuw van groot belang.

voorbeelden zijn: (her)ontginning, afwatering en verkaveling

Door al deze ontwikkelingen ontstond er behoefte aan wetgeving op dit terrein. In 1908 werd een eerste voorstel omtrent een ruilverkavelingswet geformuleerd, gebaseerd op Pruisische wetgeving inzake "Zusammenlegung von Grundstücke". Het duurde tot 1924 voor de eerste "Nederlandse Ruilverkavelingswet(2)" tot stand kwam. Deze werd door nieuwe ruilverkavelingswetgeving opgevolgd in 1938.

Na de Tweede Wereldoorlog kwam alles in een stroomversnelling. Door de oorlogshandelingen waren overal grote verwoestingen aangericht. Alle middelen die konden helpen bij het behalen van een grotere productie van de Nederlandse landbouw, in het kader van de wederopbouw, werden aangegrepen. (Her)ontginning, verbetering van de afwatering en natuurlijk een betere, doelmatiger verkaveling zijn voorbeelden van deze middelen.

Dit leidde in 1954 tot de "Ruilverkavelingswet(3)". Deze "Ruilverkavelingswet" had als doelstelling; "ruilverkaveling dient ter behartiging van de belangen van de land- en tuinbouw, de bosbouw en de veehouderij". Al had de natuurbescherming nu meer mogelijkheden dan met de ruilverkavelingswet van 1938, het agrarische doel stond nog steeds voorop. Om nu het één en ander te stroomlijnen werd er een meerjarenplan voor ruilverkavelingen opgesteld. Hierin werden urgentie criteria gegeven voor de uitvoering van ruilverkavelingen. De overheid ging in de loop der tijd meer belang en daarmee samenhangend meer geld toekennen aan landinrichting(4).

ruilverkaveling dient ter behartiging van de belangen van de land- en tuinbouw, de bosbouw en de veehouderij

Eind jaren zestig ontstond er echter in toenemende mate kritiek op de ontwikkeling van

de ruilverkavelingen. Deze kritiek kwam van de kleine boeren die ruilverkaveling zagen als een instrument voor schaalvergroting en dus als een bedreiging voor hun bedrijf. Verder was er kritiek op het niet langer rendabel zijn van de herinrichting projecten, op nationaal-economisch niveau gezien. Tenslotte vonden steeds meer mensen dat er bij een ruilverkaveling onnodig veel natuur- en landschapswaarden verloren gingen. Er ontstond behoefte aan een landinrichting die ook voor andere functies dan de landbouw voorzieningen kon treffen. De "Ruilverkavelingswet" was hier niet voldoende op toegesneden en daarom werd de "Landinrichtingswet" opgesteld, die in oktober 1985 in werking trad.

Hierin werd onder andere de vernieuwde structuur vastgelegd. In Nederland is de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (L.N.V.) verantwoordelijk voor de landinrichting. De algemene leiding bij de landinrichtingsaangelegenheden ligt bij de Centrale Landinrichtingscommissie. Hierin hebben o.a. vertegenwoordigers van diverse ministeries, landbouw organisaties en natuurbescherming organisaties zitting. De Landinrichtingsdienst, deze dienst valt onder het ministerie van L.N.V., staat de Centrale Landinrichtingscommissie bij, bij de uitvoering van de haar toegewezen taken.

Nieuwe belangen

Bij de milieu- en natuurbeschermingsorganisaties bestaat echter veel ongenoegen over de "Landinrichtingswet". Zoals bijvoorbeeld uit een artikel in het NRC-Handelsblad van 1 mei 1990 blijkt, vreest men dat de scheiding natuur en landbouw alleen nog maar verder zal gaan met de nieuwe "Landinrichtingswet", omdat hierin volgens de milieu- en natuurbescherming organisaties de landbouw belangen nog steeds voorop staan(5). Toch zorgt het toegenomen milieu bewustzijn wel voor veranderingen waarmee zowel natuur- als landbouw belangen mee gediend zijn.

Een van de laatste ontwikkelingen bij de Landinrichtingsdienst is bijvoorbeeld de instelling van een zogenaamd "Steunpunt

Milieu". Dit steunpunt heeft met name een meldpunt functie. Wanneer de mensen die in de districten aan het werk zijn, binnen een gebied waar een landinrichtingsproject loopt of in voorbereiding is, een bepaalde milieuvervuiling ontdekken, dan kunnen zij dit melden aan het landelijke "Steunpunt Milieu" van de Landinrichtingsdienst.

belangen van landbouw en natuurbescherming kunnen elkaar aanvullen

Men heeft besloten om een dergelijk "Steunpunt Milieu" in te stellen omdat steeds vaker tijdens de uitvoer van een landinrichtingsproject blijkt dat er bepaalde delen grond vervuild waren. De kosten die aan de reiniging van dergelijke grond verbonden zijn, zijn zo hoog dat het budget ruim overschreden werden. Het probleem van die extra kosten kan echter zolang het binnen een marge van 10% van het budget valt nog wel door de Landinrichtingsdienst zelf worden opgevangen. Een aantal keren kwam het echter voor dat de kosten 50% van het landinrichtingsbudget besloegen. Er kunnen dan, indien de kosten niet te verhalen zijn, grote problemen ontstaan.

Om nu een beter overzicht te krijgen van de kosten en alle andere milieu-verbonden zaken die in het land lopen, is het genoemde "Steunpunt Milieu" opgericht. In de eerste plaats is dit dus ingesteld uit financieel oogpunt. Toch is hierdoor een nieuwe mogelijkheid voor het signaleren van milieu problemen ontstaan, die de snelheid en de effectiviteit van het ingrijpen bij een (eventueel latent aanwezig) milieu probleem kan bevorderen. Het is maar één voorbeeld, maar toch blijkt hieruit weer eens dat de belangen van landbouw en natuurbescherming niet zonder meer onvereenigbaar zijn, maar elkaar juist op de langere termijn kunnen aanvullen. En dat geeft hoop voor de toekomst, een toekomst waarin zorgvuldiger dan ooit de

belangenafweging moet worden gemaakt tussen de economische landbouwbelangen enerzijds en het komen tot een kwalitatief duurzame natuur anderzijds. ◀ ◀

1. Lier, H.N. van der; Een Bont Patroon: Opstellen bij het afscheid van prof. dr. ir. F. Hellinga: 1981, Centrum voor Landbouwpublicaties en Landbouwdocumentatie, Uitgeverij Pudoc, Wageningen.
2. Jaarverslag 1991, Centrale Landinrichtingscommissie en de Landinrichtingsdienst: 1992, Landinrichtingsdienst, Utrecht.
3. De Landinrichtingswet, een samenvatting van de hoofdzaaken: 3e druk, 1990, Landinrichtingsdienst, Utrecht.
4. Driesen, P.P.J.; Landinrichting Gewogen: De plaats van de milieu-, natuur- en landschapsbelangen in het landinrichtingsbeleid: 1990, Uitgeverij Kerkebosch BV, Zeist (ook verschenen als proefschrift: 1990, Nijmegen).
5. NRC-Handelsblad, 1 mei 1990, H. Donkers, Nederland is nog lang niet klaar. ◀ ◀

Europees dagboek

Harrie Ozinga, derdejaars student Bestuurskunde, was samen met Martijn van den Heuvel, Barbara Bos, Marc Holtkamp en Vera Houtsma organisator van de buitenlandse excursie van de BIL. Van 26 september tot en met 1 oktober jongstleden werden in het kader van deze excursie Luxemburg, Straatsburg en Brussel aangedaan.

Harrie Ozinga

maandag 26 september

4.00 Abrupt gewekt door wekker na een (te) korte en ietwat onrustige slaap. Het hierdoor ontstane zombie-gevoel probeer ik met enig succes te verdrijven door een goede douche en een sterke bak koffie. Hierna neem ik samen met Martijn van den Heuvel, bij wie ik logeer, de dag door. We blijken beiden enigszins gespannen: Zullen alle deelnemers op tijd zijn? Worden de beloofde Volkskranten ook daadwerkelijk bezorgd? en komt de touringcar op tijd?

Na een half uur slepen met weekendtassen en koffers arriveren wij om 5.15, zoals beoogd, als eersten op het parkeerterrein van gebouw 5. Ons voorbeeld wordt binnen enkele minuten gevolgd door commissiegenoten Vera Houtsma en Barbara Bos. Druppelsgewijs arriveren ook de overige 32 deelnemers: een hele zorg minder. Ook de bus en de Volkskrant arriveren op tijd, zodat de spanning op kousevoeten mijn lichaam verlaat. Om 6.15 is alles gereed voor vertrek, maar dit gebeurt niet voordat de chauffeur zich aan ons voorstelt met de oubollige zinsnede: "noem mij maar Leen, dan komen wij de week wel doorheen".

Binnen zes uur kunnen we inchecken in een Luxemburgse jeugdherberg en kennis maken met onze reisleidster Karin Bastiaannet. 's Middags staat er nog een seminar gepland bij

de Europese investeringsbank. In anderhalf uur worden wij bijgepraat over het functioneren van deze bank. Ondanks de uitstekende kwaliteit van dit seminar kan niemand zijn aandacht erbij houden. Honger, door het ontbreken van een lunch, en vermoeidheid als gevolg van het vroege opstaan en de lange busreis zijn hier debet aan.

Na terugkomst in de jeugdherberg spoed ik mij samen met Tom Kuperus naar het centrum van de stad om de ergste honger te stillen. Met een menu bij Mac-Donalds kiezen wij voor een bekende en betrekkelijk goedkope oplossing. Op het moment dat de maaltijd grotendeels genuttigd is, arriveren ook de anderen in het centrum. Tom en ik sluiten ons aan bij een groep die de stad wil verkennen. Na een stadswandeling, met onder meer de bezichtiging van een grote kerk, strijken wij uiteindelijk neer op het terras van een pizzeria: bij de rest van deze groep begint de honger parten te spelen. Tom en ik besluiten nog een pizza te delen. Na deze maaltijd slenteren wij nog enige tijd door de stad heen. De vele oude gebouwen zorgen ervoor dat deze stad een statige edoch ook levenloze uitstraling heeft.

Tegen elfen aanvaardt de groep de terugtocht naar de jeugdherberg. Ik besluit gelijk te gaan slapen. Moe, maar tevreden over het verloop van de eerste dag val ik als een blok in slaap.

dinsdag 27 september

7.30 De dag begint met een, voor een jeugdherberg, uitstekend ontbijt. Na dit ont-